

De heer Fase, tijdens de bezetting zijn standplaats hebben in Donkerbroek, is van het begin af aan betrokken geweest bij het kerkelijk verzet : Opcatechisatie, jeugdverenigingen, mannenverenigingen en kerkeraden werd dit gestimuleerd.

Er moest als het ware met een soort cellenbouw begonnen worden. Typerend voor de mensen in Oost-Stellingwerf was, dat zij de geestelijke gevaren van het Nat.-Soc. helemaal niet inzagen. Daar de heer Fase tijdens de oorlogsdagen in Mei 1940 als militair met parachutisten in schermutseling geweest was bij Strijer en Strijen-Sas, was hij van meet af aan feller dan de mensen hier in staat waren aan te voelen.

"Liever een levende Duitser, dan een dooie Nederlander" zo was eigenlijk vrij algemeen de opvatting.

Ook ds. A. Nijhuis - nu in Gouda - heeft ook altijd onbeschroomd de mensen geestelijk ingelicht.

In Donkerbroek nog al veel kleinbedrijf onder de boeren. De C.D.U. had hier invloed en deze aanhang aan de beginselen van de C.D.U. had een materiele oorzaak. De mensen hadden het hier armoedig. Er werd geen krachtige propaganda gevoerd voor Landbouw en Maatschappij.

Koningin en Regering waren "gevlucht"; dit had kwaad bloed gezet. Men dacht het beter te zullen krijgen. Men mocht gewoon verder preken en van de D. had men verder helemaal geen last; men zag ze nauwelijks.

Haulerwijk en Appelscha hadden een vrij hoog percentage communisten, die voor de inval in Rusland helemaal niet zo afzijdig stond van de Duitsers en deze houding beïnvloedde de anderen ook wel enigszins. Voor de oorlog waren er weinig NSB-ers (Nam dit soms later toe ? Y) Vooral in Oosterwolde zat een kringetje boeren, die min of meer sympathiserend waren, bijv. een groot deel van de familie van Weperen. Ook Popping zat hier, een zeer kundig man, die er financieel en lichamelijk aan te gronde is gegaan. Men was kortom tamelijk wel bereid om alles te slikken.

26 Mei, Zondagochtend kwam Fase thuis en kreeg de krant van Poppin - de Ooststellingwerf - in huis, waarin een smadelijk artikel stond over het Koninklijk huis.

Fase nam een briefkaart en bedankte als abonné. De mensen vonden dit te ver gaand : Zij hadden het blad nodig voor bonnen en derg. Maar toen de vorderingen kwamen en de verboden voor Joden, werd toch het gevoel levend : "Dit raakt ons eigen volk en als zij daar aan komen en zich zelve verrijken, dat gaat niet."

De kerkelijke invloeden werkten in het éne dorp sterker dan in het andere. In Ooststellingwerf duidelijk merkbaar, dat de meeste sympathiserende landwachters gerecruteerd werden uit de niet-kerkelijke mensen, die tot de extremen behoorden, georganiseerd of niet georganiseerd. Nadrukkelijk verklaart F., dat niet-kerkelijke A.J.C.-ers en andere organisatie mensen zich als zeer goede Nederlanders gedroegen.

Het onderbrengen van onderduikers ging niet gemakkelijk, vooral niet van Joden.

In '42 kregen v.d. Meer uit Donkerbroek met Joodse mensen te helpen Fase had contact met Zwanenburg in Makkinga (Zw. was voorzitter van de Evangelisatie, waar Fase evangelist was).

Vóór '43 beperkte Fase zich tot geestelijk verzet, kreeg o.a. ook lectuur uit Duitsland van de Bekenntnisskirche.

Toen kwam de staking; Fase was gewoon dienstplichtig. Als godsdienstonderwijzer viel hij buiten de vrijstelling, die voor

geestelijken enz. gold. Zijn parool was "niet melden". Zijn advies was "staken", waaraan gevolg werd gegeven, beter dan men had verwacht. Men hield ook voet bij stuk toen het standrecht al was afgekondigd.

Toen kwamen de onderduikers: Een uitwisselsysteem werd toegepast. De ongelukken kwamen meer voort uit de fouten in de eigen organisatie, dan door kletszucht van de bevolking. Wanneer het er op aan kwam, wist de bevolking toch het zwijgen te bewaren.

Bij de Joden ergerde men zich eerst wel eens aan het kruiperige-vriendelijke in hun houding; als zij kwamen namen zij, zo zij zeiden alles voor lief, ook al moesten zij bij wijze van spreken op zolder of in een hok huizen al was het zonder verwarming. Zaten zij er echter eenmaal, dan kwamen de pretenties. Er waren trouwens ook Joden, die zich buitengewoon disciplinair gedroegen.

Eigenlijk had men meer moeilijkheden met de studenten. Er ware er in Donkerbroek en omgeving mogelijk ook te veel. Jong te zijn en dan vol dadendrang op een klein kamertje valt ook nie mee. Daarnaast kwam de amoureuze drang; mogen wij meedoen. Familie, die op bezoek wilde komen en dat verboden moest worde enz. Dit alles gaf vele moeilijkheden.

De studentenverzorging riep allemaal over Bosch.

Eerst kwamen de bonkaarten van de beurs en van de eigen distributie (met vrezes en beven).

Alle medewerking had men met de Tweede Distributie-stamkaart. In de bossen rond Appelscha werden hutten gegraven, waarin onderduikers en Joden huisten, soms 1, 2 of 3 mensen, streng geconsigneerd te blijven waar ze waren.

In de zomer ging dit nog, maar in de herfst werd dit minder toegankelijk. Er waren mensen, die daar in de bossen delirium van angst kregen. Ook Joden.

Op 9 Maart 1944 zou er een vergadering plaats vinden om alle verzet in Ooststellingwerf te bundelen. Deze vergadering - ca. 35 man - was eigenlijk te groot. Vond plaats in de boerenleenbank.

Op dezelfde dag was Wolters, als Jood, al aan de deur geweest en had aan mevrouw gevraagd of deze ook een plaats voor hem wist. Hij was door andere Joden naar hier gestuurd. Mevrouw zei dat zij daar niets van af wist en ontkende ook, dat haar man wel meer Joden hielp.

Toen zei Wolters: "Ik ben vreemdeling en ik kan heel goed begrijpen, dat U voorzichtig bent tegenover mij als vreemdeling" Hij zou daarom nog maar eens terugkomen.

's Avonds toen Fase van de vergadering thuis kwam, en hij nog achter huis bezig was, 't was na elfen - spertijd - werd er nog gebeld. Daar Fase in de veronderstelling verkeerde, dat het wel iemand van de vergadering zou zijn, die iets vergeten had, ging hij naar voren en keek direct in een revolver en zag, 't was zo helder maanlicht dat het bijna klaarlichte dag was, ool meteen zijn huis omsingeld. Hij was geen ontkomen aan. Tot 12 Mei 1944 heeft de Heer Fase gevangen gezeten.

De S.D. had speciaal belangstelling naar de persoon van Henk. (Dit was Henk Reinders uit het Gooi, die een paar dagen nadat Fase was gearresteerd bij het van Starckenborch kanaal in Groningen werd vermoord). Veel wijzer werd men niet, zodat Fas uiteindelijk na vele verhoren en na veel hongerlijden weer werd vrijgelaten.

Deze bundeling van krachten verliep vlot en de verstandhouding was uitstekend.

Dr. Winkel heeft prachtig werk gedaan, zonder georganiseerd te zijn geweest.

In Ooststellingwerf is nog al wat wrijving geweest over de O.D. Er waren figuren bij de O.D., die door de illegaliteit niet geaccepteerd werden. Dit gaf strubbelingen, die eigenlijk nooit beslecht zijn geworden. Als oud-militair kwam Fase ook bij de B.S. Hierbij was ook een oud-marineman, die uitstekend met wapens kon omgaan. Met de B.S. begon de misère. De cdt. was bang en stelde de wapenstructies, die hoog nodig werden, steeds uit.

Uiteindelijk zei Fase: "Er moet geoefend worden, niettegenstaand het gevaar". Een begin van oefening werd toen gemaakt.

Toen Wim Reynders uit Echten werd gearresteerd, werd aan het sein gegeven: "weg". Doet dit, zit ergens verborgen, waar gezegd werd. Niet gevonden, maar komt te vroeg te voorschijn.

Hij moest zeggen waar de wapens verborgen zaten. Vertelde dit.

De wapens waren ingegraven in een aardenwal bij de Tjonger, vrij onvindbaar. De Gem. Cdt. verdween en kwam pas op de dag der bevrijding weer te voorschijn. De arrestatie van Slim was in Februari '45, toen de opdrachten kwamen. Fase stond er alleen voor.

Nieuwe wapens gehaald door de nieuwbenoemde gemol. Geforceerd geoefend.

Toen de Franse parachutisten bij Appelscha neerkwamen kon men bij springen. Dit was op zaterdag 7 April. Er werden ca. 20 afgeworpen. Het was fantastisch met welk een snelheid en behendigheid deze kerels opereerden. Er werden nog Duitse troepen op afgestuurd.

Alle voorbereidingen wezen er op, dat in de buurt van Haulerwijk en Donkerbroek van D. zijde nog tegenstand zou worden geboden.

Men was van plan hier nog een tegenaanval te doen. Appelscha werd vanuit het Westen, richting Diever bevrijd. Een groep D. had zich ingegraven en was goed voorzien van handgranaten/Dit was op zaterdagmorgen. Het plan werd gemaakt ze aan te vallen, toen de Canadese kwamen opdagen.

Toen kwam de preciaire taak om het kamp in Fochtelloo in te richten. Alle NSB-ers uit de omgeving en uit Drente en Overijssel werden daarheen getransporteerd.

In Oosterwolde heeft nog "Zoll" gezeten: Een verkapte SD Deze kwamen kort na donne dinsdag.

Fase heeft ook geholpen piloten onder te brengen, alleen zij die in eigen omgeving neerkwamen. Zo zijn 3 bemanningen gered. Ca. 25 man.

Toen er eenmaal een paar piloten neerkwamen kwam een ondergedoken student het eerst met hen in contact. Deze zocht een kanaal waarlangs ze konden worden afgevoerd. Hij stuurde zijn "kostbaas" naar Fase en deze valt direct met de deur in huis: "Heeft U wel eens piloten?" (1)

Het valt in de bevolking van Oldeberkoop en Donkerbroek te prijzen, dat zij behoorlijk wat geld hebben gegeven voor het NSF in de winter van 44/45. In Donkerbroek in één ronde f. 13000 bij elkaar